

KANSALLISKIRJASTON LAUSUNTO JULKISUUSLAIN AJAN- TASAISTAMISTA KOSKEVASTA TYÖRYHMÄMIETINNÖSTÄ

Viite: VN/27452/2020

Kansalliskirjasto on Suomen suurin ja vanhin tieteellinen kirjasto ja se toimii osana Helsingin yliopistoa. Kansalliskirjaston tehtävät on määritelty laissa kulttuuriperinnön tallettamisesta ja säilyttämisestä (1433/2007). Lain 22§:n mukaan Kansalliskirjastolle lain nojalla luovutettujen aineistojen käytössä on noudatettava lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta.

Julkisuuslain soveltamisala

Kansalliskirjasto pitää perusteltuna työryhmän linjausta, jonka mukaan julkisuuslain soveltamisalue tulisi ulottaa myös julkisyhteisöjen määräysvallassa oleviin toimijoihin. Julkisen hallinnon rakenne on muuttunut, yhtiöittämisten myötä. Samalla julkisuuslain soveltamisalue on kaventunut. Riittävän kattavalla hallintotoiminnan julkisuudella on kuitenkin olennainen merkitys demokraattisen yhteiskunnan toiminnan kannalta.

Työryhmä esittää, että säädettäisiin kokonaan uusi julkisuuslaki, muutoslain sijaan. Samalla tavoitteena on ollut yksinkertaistaa sääntelyä. Tässä ei ole täysin onnistuttu. Toivomme, sääntelykokonaisuutta saadaan vielä selkiytettyä mahdollisen tulevan lainsäädäntöprosessin kuluessa.

*Postiosoite:
PL 15 (Unioninkatu 36)
00014 Helsingin yliopisto
Käyntiosoite:
Unioninkatu 36
Puhelin: (09) 1911
Faksi: (09) 191 22719*

Tietopyynnön kohde: viranomaisen asiakirja

Julkisuuslain ytimen muodostaa lain 2§:ssä säädetty jokaisen oikeus saada tieto asiakirjasta, joka on viranomaisen hallussa. Asiakirjalla tarkoitetaan sitä alustaa tai kokonaisuutta, johon tiedonsaantioikeuden kohteena oleva tieto on tallennettu. Kansalliskirjasto pitää kannatettavana työryhmän pyrkimystä päivittää näitä määritelmiä vastaamaan paremmin nykyisin käytössä olevia tietojenkäsittelyn tapoja. Tiedonsaantioikeuden ulottaminen myös asiakirjoihin, jotka ovat viranomaisen määräysvallassa, on linjassa tavoitteelle laajentaa lain soveltamisalaa.

Salassapitoperusteet

Työryhmä rajasi lain salassapitoperusteiden tarkastelun tehtävänantonsa ulkopuolelle; tämä jäisi toteutettavaksi myöhemmin. Kansalliskirjastossa suurimmat haasteet julkisuuslain soveltamisessa liittyvät kuitenkin nimenomaan kulttuuriaineistolain nojalla luovutettuihin aineistojen salassapitoon. Lain nojalla kirjastolle on luovutettava kaikki Suomessa yleisölle levitettäväksi tarkoitettu painettu aineisto, mukaan lukien esimerkiksi Puolustusvoimien suunnitelmat ja selvitykset.

Eriyisen ongelmalliseksi on käytännössä osoittautunut nykyisen lain yksityiselämän suojaa koskeva salassapitoperuste (24§ 32 k.). Työryhmä säilyttäisi lain sanamuodon näiltä osin ennallaan. Kyseinen säännös on kuitenkin kirjoitettu niin väljästi, että se kattaa potentiaalisesti merkittävän osan Kansalliskirjaston kokoelmista. Myös kohdan kirjoitustapa on vaikeaselkoinen ja on johtanut väärinkäsityksiin: salassapidon piiriin ja sen ulkopuolelle kuuluvat tiedot tulisi säännöksessä erotella selkeämmin toisistaan, pelkän puolipisteen asemesta.

Salassapidon poikkeukset

Julkisuuslaissa määritellään poikkeuksia, joiden nojalla tietoja voidaan antaa myös sinällään salassa pidettävästä aineistosta. Työryhmä esittää, että nämä sisällytettäisiin pääosin sellaisenaan uuden lain pykäliin 32-37.

Pidämme perusteltuna säännöstä, jonka nojalla viranomainen voisi antaa tiedon myös muutoin salassa pidettävästä asiakirjasta, jos tämä yksittäistapauksessa on välttämätöntä *erittäin tärkeän yleisen edun* vuoksi (33§). Vaikka kyse on salassapidon rajoituksesta, on soveltamisen kynnyks tältä osin määritelty riittävän korkeaksi.

Tulkintaongelmia voivat jatkossakin aiheuttaa pykälät, joissa säädetään salassapidon poikkeuksista *tieteellisen tutkimuksen* turvaamiseksi (35-36§). Vastaavan sisältöinen säännös sisältyy jo nykyiseen lakiin. Laissa todetaan, että lupaa harkittaessa on huolehdittava siitä, että tieteellisen tutkimuksen vapaus turvataan. Tällä perusteella säännöstä on Kansalliskirjastossa sovellettu mahdollisimman väljästi ja määräaikainen käyttölupa on myönnetty, jos hakijalla on esittää aineistoa koskeva tutkimussuunnitelma. Lain soveltamista kuitenkin helpottaisi, jos "tutkimuksen" ja "tieteellisen tutkimuksen" käsitteet olisi lain-säädännössä määritelty nykyistä selkeämmin.

Helsingissä, 13.2.2024

Kimmo Tuominen

ylikirjastonhoitaja

Kansalliskirjasto

Pekka Heikkinen

lakimies

Kansalliskirjasto

Tämä asiakirja on allekirjoitettu

Asian HY/2004/00.13.00/2024 asiakirja

Lista allekirjoittajista

Allekirjoittaja

Todennus

Pekka Heikkinen

14.02.2024 16:34:29

Shibboleth

14.02.2024 16:34:24

Kimmo Tuominen

15.02.2024 08:13:59

Shibboleth

15.02.2024 08:13:46